DOMSTOLENS DOM

13. september 2001 *

I sag C-89/99,

angående en anmodning, som Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandene) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Schieving-Nijstad vof m.fl.

mod

Robert Groeneveld,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 50, stk. 6, i aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder, som indeholdt i bilag 1 C til overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, der er godkendt på Fællesskabets vegne, for så vidt angår de områder, der hører under dets kompetence, ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22. december 1994 (EFT L 336, s. 1),

har

* Processprog: nederlandsk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene C. Gulmann, A. La Pergola, M. Wathelet og V. Skouris samt dommerne D.A.O. Edward (refererende dommer), J.-P. Puissochet, P. Jann, L. Sevón, R. Schintgen, F. Macken, N. Colneric, S. von Bahr, J.N. Cunha Rodrigues og C.W.A. Timmermans,

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Robert Groeneveld ved advocaat L.M. Schreuders-Ebbekink

— den franske regering ved K. Rispal-Bellanger og S. Seam, som befuldmægtigede

— den portugisiske regering ved L. Fernandes, T. Moreira og J. Palma, som befuldmægtigede

— Det Forenede Kongeriges regering ved J.E. Collins, som befuldmægtiget, bistået af barrister M. Hoskins

— Rådet for Den Europæiske Union ved J. Huber og G. Houttuin, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P.J. Kuijper, som befuldmægtiget,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 17. oktober 2000 er afgivet mundtlige indlæg af Schieving-Nijstad vof m.fl. ved advocaat P. Garretsen og af Kommissionen ved H.M.H. Speyart, som befuldmægtiget,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. februar 2001,

afsagt følgende

Dom

1 Ved dom af 5. marts 1999, indgået til Domstolen den 15. marts 1999, har Hoge Raad der Nederlanden i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt seks præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af artikel 50, stk. 6, i aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder (herefter »TRIPs-aftalen«), som indeholdt i bilag 1 C til overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen (herefter »WTO-overenskomsten«), der er godkendt på Fællesskabets vegne, for så vidt angår de områder, der hører under dets kompetence, ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22. december 1994 (EFT L 336, s. 1).

2 Disse spørgsmål er blevet rejst i forbindelse med en sag mellem på den ene side interessentskabet Schieving-Nijstad vof og dets ejere (herefter »Schieving-Nijstad m.fl.«) og på den anden side Robert Groeneveld vedrørende en begæring om foreløbige foranstaltninger, der er indgivet af sidstnævnte, med henblik på at få bragt en hævdet krænkelse af et varemærke, som han er indehaver af, til ophør.

Fællesskabsbestemmelserne

3 Slutakten indeholdende resultaterne af de multilaterale handelsforhandlinger i Uruguay-rundens regi og — med forbehold af indgåelsen — WTO-overenskomsten blev undertegnet i Marrakesh (Marokko) den 15. april 1994 af Fællesskabets og medlemsstaternes repræsentanter.

4 Ellevte betragtning til afgørelse 94/800 præciserer:

»[O]verenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, herunder bilagene hertil, kan ikke påberåbes direkte over for Fællesskabets og medlemsstaternes retsinstanser.«

5 Afgørelsens artikel 1, stk. 1, første led, har følgende ordlyd:

»Følgende multilaterale aftaler og retsakter godkendes herved på Det Europæiske Fællesskabs vegne, for så vidt angår den del, der hører under Fællesskabets kompetence:

— overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen samt de aftaler, som er indeholdt i bilag 1, 2 og 3 til denne overenskomst.«

6 I TRIPs-aftalens præambel erkendes det udtrykkeligt, at det er nødvendigt med nye regler og discipliner vedrørende:

»[...]

b) fastsættelse af egnede normer og principper vedrørende de handelsrelaterede intellektuelle rettigheders disponibilitet, dækningsområde og anvendelse

c) fastsættelse af effektive og egnede foranstaltninger til håndhævelse af de handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder under hensyn til forskelle mellem de nationale retssystemer

[...]«

7 TRIPs-aftalens artikel 1, stk. 1, der har overskriften »Forpligtelsernes indhold og dækningsområde«, bestemmer:

»Medlemmerne sætter bestemmelserne i denne aftale i kraft. Medlemmerne kan, men er ikke forpligtet dertil, gennemføre en mere omfattende beskyttelse i deres lovgivning, end det er krævet i denne aftale, forudsat at en sådan beskyttelse ikke strider mod bestemmelserne i denne aftale. Medlemmerne kan frit fastlægge den mest hensigtsmæssige metode til gennemførelse af bestemmelserne i denne aftale inden for deres egne retssystemer og deres egen praksis.«

8 TRIPs-aftalens artikel 8, stk. 2, bestemmer:

»Det kan blive nødvendigt at træffe egnede foranstaltninger til at forhindre misbrug af intellektuelle ejendomsrettigheder fra rettighedsindehavernes side eller anvendelse af fremgangsmåder, som begrænser samhandelen urimeligt eller påvirker den internationale teknologioverførsel i ugunstig retning, forudsat at sådanne foranstaltninger er forenelige med bestemmelserne i denne aftale.«

9 Del III i TRIPs-aftalen, der har overskriften »Håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder«, pålægger de kontraherende parter nogle generelle forpligtelser. TRIPs-aftalens artikel 41, stk. 1 og 2, bestemmer særligt:

»1. Medlemmerne påser, at de håndhævelsesprocedurer, som er omhandlet i denne del, står til rådighed i henhold til deres lovgivning, således at der kan gribes effektivt ind over for krænkelser af intellektuelle ejendomsrettigheder, der er omfattet af denne aftale, også hurtige foranstaltninger for at forhindre krænkelser og foranstaltninger, der forebygger yderligere krænkelser. Disse procedurer skal anvendes på en sådan måde, at der ikke opstår hindringer for den lovlige samhandel, og at der er sikkerhed for, at de ikke misbruges.

2. Procedurerne til håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder skal være loyale og rimelige. De må hverken være unødigt komplicerede eller udgiftskrævende eller medføre ubegrundede frister eller unødvendige forsinkelser.«

10 Bestemmelserne i TRIPs-aftalens artikel 50, der er omhandlet i hovedsagen, er følgende:

»1. De retlige myndigheder skal være beføjet til at træffe hurtige og effektive foreløbige foranstaltninger:

a) for at forhindre, at der bliver begået en krænkelse af nogen intellektuel ejendomsret, og navnlig for at forhindre, at der kommer varer ind i handelsleddene på deres område, herunder importerede varer umiddelbart efter toldbehandlingen

b) for at bevare relevant bevismateriale vedrørende den påståede krænkelse.

2. De retlige myndigheder skal være beføjet til 'inaudita altera parte' ('uden at høre den anden part') at træffe foreløbige foranstaltninger, hvor dette er hensigtsmæssigt, især i de tilfælde, hvor en forsinkelse efter al sandsynlighed vil forvolde uoprettelig skade for rettighedsindehaveren, eller hvor der er en påviselig risiko for, at et bevismateriale tilintetgøres.

[...]

4. Dersom der er truffet foreløbige foranstaltninger 'inaudita altera parte' ('uden at høre den anden part'), skal de berørte parter underrettes derom senest umiddelbart efter, at foranstaltningen er truffet. På den tiltaltes begæring skal der foretages en fornyet gennemgang inkl. en ret til høring med henblik på inden for

et rimeligt tidsrum efter, at foranstaltningerne er meddelt, at fastlægge, om disse foranstaltninger skal ændres, kendes ugyldige eller stadfæstes.

[...]

6. Foreløbige foranstaltninger, der træffes på grundlag af stk. 1 og 2, skal på den tiltaltes begæring kendes ugyldige eller på anden måde ophøre med at have virkning, hvis de procedurer, der fører til en beslutning om sagens realitet, ikke indledes inden for en rimelig frist, der skal fastlægges af den retlige myndighed, som beordrer foranstaltningerne iværksat, dersom et medlems lovgivning gør dette muligt, eller i mangel af en sådan fastlæggelse inden for en frist på højst 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, alt efter hvilken frist der er den længste, jf. dog stk. 4.

[...]«

11 TRIPs-aftalens artikel 70, stk. 1, bestemmer:

»Denne aftale indebærer ingen forpligtelser i forbindelse med handlinger, der er foretaget før den dato, på hvilken det pågældende medlem tager aftalen i anvendelse.«

12 WTO-overenskomsten og TRIPs-aftalen, der udgør en integrerende del af overenskomsten, trådte i kraft den 1. januar 1995. Det følger imidlertid af TRIPs-aftalens artikel 65, stk. 1, at medlemmerne ikke var forpligtede til at anvende bestemmelserne i aftalen før efter udløbet af en periode af ét års varighed, dvs. før den 1. januar 1996 (herefter »skæringsdagen«).

De nationale bestemmelser

13 Den nederlandske procedure vedrørende begæringer om foreløbige foranstaltninger er fastsat i Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (den nederlandske retsplejelov, herefter »loven«), der ikke er blevet ændret efter ikrafttrædelsen af TRIPs-aftalen.

14 Det bestemmes i lovens artikel 289, stk. 1:

»I alle sager, hvor det i betragtning af parternes interesser er nødvendigt at træffe en øjeblikkelig foreløbig forholdsregel på grund af uopsættelighed, kan begæringen indgives under et retsmøde, som præsidenten afholder med henblik herpå på de hverdage, som han fastsætter herfor.«

15 Lovens artikel 290, stk. 2, bestemmer for dette tilfælde, at parterne frivilligt kan møde for præsidenten, der beklæder retten under sagen om foreløbige forholdsregler, idet rekvirenten så skal være repræsenteret under retsmødet af en advokat, mens rekvisitus kan møde personligt eller være repræsenteret af en advokat.

16 Ifølge lovens artikel 292 foregriber den uopsættelige forholdsregel, som præsidenten træffer, ikke behandlingen af hovedsagens realitet. I praksis er parterne tilbøjelige til at afstå fra en sådan behandling og rette sig efter den under sagen om foreløbige forholdsregler trufne afgørelse. Ifølge de oplysninger, Domstolen har modtaget, følger det heraf, at det i de fleste nederlandske sager ikke er nødvendigt senere at indlede en procedure om sagens realitet.

17 Hertil kommer, at der ikke i nederlandsk ret findes en lovbestemt frist for indledning af en procedure om sagens realitet. Hverken loven eller retspraksis tillægger udtrykkeligt retterne beføjelse til at fastsætte en sådan frist. Retterne har

dog ikke desto mindre i øjeblikket en tilbøjelighed til at fastsætte frister på flere måneder, der begynder at løbe fra forskellige datoer, der afhænger af de konkrete tilfælde.

18 Domstolen har allerede fastslået, at en forholdsregel, hvis formål er at bringe påståede krænkelser af en varemærkeret til ophør, og som træffes under en procedure som den, der er indført ved de i denne doms præmis 13-16 nævnte bestemmelser, udgør en »foreløbig foranstaltning« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 1 (dom af 16.6.1998, sag C-53/96, Hermès, Sml. I, s. 3603).

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

19 R. Groeneveld ansøgte mellem den 21. juni 1979 og den 23. februar 1995 seks gange om registrering af figurmærket Route 66 for forskellige klasser varer og tjenesteydelser. Disse registreringer vedrørte mere præcist klasserne 32, 33 og 42, som omfatter henholdsvis alkoholholdige drikkevarer og læskedrikke, restaurationsvirksomhed samt hotel- og cateringvirksomhed.

20 R. Groeneveld har udstedt ca. 20 licenser til producenter med henblik på markedsføring af varer solgt under mærket Route 66, navnlig for klæbemærker og plakater, neonarmaturer og alkoholholdige drikkevarer.

21 »Route 66« er navnet på en gammel hovedlandevej i USA. Gengivelsen af det nævnte figurmærke er afledt af den form, som det vejskilt havde, der angav vejen, da den endnu var i brug i sin helhed.

22 Schieving-Nijstad m.fl. driver et diskotek i Meppel (Nederlandene) under navnet »Lord Nelson«. I dette diskotek har der i hvert fald siden marts 1995 befundet sig en café kaldet »Route 66«, der er dekoreret med forskellige symboler fra USA, især souvenirs fra 1950'erne. Uden for den bygning, der huser diskoteket, er der opsat et skilt med »Route 66« i neon, mens der inde bag vinduerne er placeret to »Route 66«-skilte. Inden for i caféen hænger der mange forskellige færdselsskilte, plakater og plader, derunder også nogle skilte med »Route 66«.

23 Schieving-Nijstad m.fl. har ikke opnået licens fra R. Groeneveld. Skiltene indenfor og det udvendige skilt er ikke blevet bragt i omsætning af R. Groeneveld eller i dennes navn eller af en af indehaverne af de af R. Groeneveld indrømmede licenser.

24 Efter forgæves at have fremsat påkrav over for Schieving-Nijstad m.fl. om at ophøre med at bruge varemærket Route 66 indstævnte R. Groeneveld dem for Rechtbank te Assen (Nederlandene) i en sag om foreløbige forholdsregler. Ved dom af 9. januar 1996 pålagde præsidenten for denne ret bl.a. Schieving-Nijstad m.fl. straks at ophøre med at benytte benævnelsen »(Café) Route 66« og varemærkerne Route 66 vedrørende de tjenesteydelser og varer, for hvilke disse mærker er registreret, navnlig restaurations- og cateringtjenesteydelser.

25 Efter at Gerechtshof te Leeuwarden (Nederlandene) havde stadfæstet denne dom indbragte Schieving-Nijstad m.fl. en kassationsankesag for Hoge Raad der Nederlanden.

26 Schieving-Nijstad m.fl. har for Hoge Raad påberåbt sig den direkte virkning af artikel 50, stk. 6, i TRIPs-aftalen, der blev anvendelig i Nederlandene senest på skæringsdagen. Schieving-Nijstad m.fl. har anmodet den forelæggende ret om at fastslå, at hvis og for så vidt de af præsidenten for Rechtbank te Assen trufne foreløbige forholdsregler kunne stadfæstes, eller der kunne gives R. Groeneveld medhold, kunne de ikke forblive i kraft i længere end en periode på

20 arbejdsdage eller mere end 31 kalenderdage, alt efter hvilken frist der er den længste, efter forkyndelsen. Efter udløbet af denne periode må forholdsreglerne betragtes som bortfaldet, idet R. Groeneveld ikke havde anlagt nogen hovedsag til prøvelse af dem inden for denne periode.

27 Hoge Raad der Nederlanden har med henblik på at afgøre den for den verserende sag besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen de seks følgende spørgsmål:

»1) Har TRIPs-aftalens artikel 50, navnlig denne artikels stk. 6, direkte virkning?

2) Skal TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, fortolkes således, at foreløbige foranstaltninger som omhandlet i denne bestemmelses stk. 1 og 2 uden videre bortfalder, enten såfremt hovedsag ikke er anlagt inden for den frist, der er fastsat herfor i forbindelse med den foreløbige foranstaltning, eller, hvis en sådan frist ikke er fastsat, såfremt hovedsagen ikke er anlagt inden for en frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage (alt efter hvilken frist der er den længste), eller kræves der til et sådant bortfald (altid) en begæring fra den part, mod hvilken foranstaltninger er truffet?

3) Begynder den frist, inden for hvilken hovedsag skal anlægges, når denne ikke er fastsat i forbindelse med den foreløbige foranstaltning, at løbe

a) den dag eller dagen efter den dag, hvor retten har truffet den foreløbige foranstaltning, eller

b) den dag eller dagen efter den dag, hvor afgørelsen om den foreløbige foranstaltning er forkyndt for rekvisitus, eller

c) den dag eller dagen efter den dag, hvor afgørelsen om den foreløbige foranstaltning er blevet endelig, eller

d) på noget andet tidspunkt?

4) Skal den ret, som træffer en foreløbig foranstaltning, på embeds vegne fastsætte en frist, inden for hvilken der skal anlægges en hovedsag, eller kan den kun fastsætte en sådan frist, såfremt der fremsættes begæring herom?

5) Kan den ret, der som appelinstans skal træffe afgørelse om en foranstaltning, der er truffet af underinstansen, og som stadfæster dennes afgørelse, enten på embeds vegne eller på begæring fra en af parterne, stadig fastsætte en frist, som nævnt ovenfor, såfremt underinstansen har undladt dette?

6) Finder TRIPs-aftalens artikel 50 anvendelse, såfremt aftalen er trådt i kraft for den pågældende medlemsstat på et tidspunkt, hvor retsforhandlingerne for underinstansen er afsluttet, men hvor retten endnu ikke har truffet afgørelse?«

Domstolens bemærkninger

28 Der skal, inden spørgsmålene besvares, gøres nogle indledende bemærkninger om den ved TRIPs-aftalen indførte ordning.

Den ved TRIPs-aftalen indførte ordning

29 De præjudicielle spørgsmål vedrører procedurereglerne for at fastsætte foreløbige foranstaltninger i forbindelse med en sag, der har til formål at forhindre en tredjemand, der handler uden samtykke fra indehaveren af et registreret varemærke, i at gøre brug af tegn, der er identiske med eller ligner dem, hvorved dette varemærke er repræsenteret, for varer eller tjenesteydelser, der er identiske med eller ligner dem, der er omfattet af det nævnte mærke.

30 Hvad angår varemærkeområdet, som er et område, hvor TRIPs-aftalen finder anvendelse, og hvor Fællesskabet allerede har lovgivet, er Domstolen kompetent til at fortolke TRIPs-aftalens artikel 50, og den har allerede haft lejlighed til at gøre det (jf. Hermès-dommen og dom af 14.12.2000, forenede sager C-300/98 og C-392/98, Dior m.fl., Sml. I, s. 11307). Der er derfor grund til at rekapitulere de principper, der følger af denne retspraksis.

31 Først har Domstolen fastslået, at TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, er en processuel bestemmelse, der skal iværksættes både af Fællesskabets retsinstanser og af de nationale retter i medfør af de forpligtelser, som både Fællesskabet og medlemsstaterne har påtaget sig (Dior-dommen, præmis 46).

32 TRIPs-aftalens artikel 50 indeholder ikke detaljerede bestemmelser med hensyn til den procedure, der skal følges for at sikre håndhævelse af de intellektuelle ejendomsrettigheder.

33 Derimod bestemmer artikel 1, stk. 1, i TRIPs-aftalen vedrørende »[f]orpligtelsernes indhold og dækningsområde«, at »[m]edlemmerne [...] frit [kan] fastlægge den mest hensigtsmæssige metode til gennemførelse af bestemmelserne i denne aftale inden for deres egne retssystemer og deres egen praksis«.

34 Det følger heraf, at hvor der ikke findes fællesskabsbestemmelser på området, tilkommer det den interne retsorden i hver medlemsstat at fastsætte de processuelle regler vedrørende adgang til domstolsprøvelse, der skal sikre beskyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder.

35 Det følger ikke desto mindre af Domstolens praksis, at for så vidt angår et område, hvorpå TRIPs-aftalen finder anvendelse, og hvor Fællesskabet allerede har lovgivet, er medlemsstaternes retlige myndigheder i medfør af fællesskabsretten forpligtede til, når de anmodes om at anvende deres nationale regler med henblik på at træffe afgørelse om foreløbige foranstaltninger for at beskytte rettigheder inden for et sådant område, så vidt muligt at gøre dette i lyset af ordlyden af og formålet med TRIPs-aftalens artikel 50 (jf. Hermès-dommen, præmis 28, og Dior-dommen, præmis 47).

36 TRIPs-aftalens væsentligste formål er at styrke og harmonisere beskyttelsen af intellektuelle ejendomsrettigheder på verdensplan (jf. i den forbindelse udtalelse 1/94 af 15.11.1994, Sml. I, s. 5267, præmis 58).

37 TRIPs-aftalen har ifølge sin præambel til formål at »formindske fordrejningerne af og hindringerne for den internationale samhandel« ved at »[tage] hensyn til, at det er nødvendigt at fremme en effektiv og hensigtsmæssig beskyttelse af de intellektuelle ejendomsrettigheder«, samtidig med at det sikres, at »foranstaltningerne og procedurerne til håndhævelse af de intellektuelle ejendomsrettigheder ikke i sig selv bliver hindringer for den lovlige samhandel«. De samme formål er også udtrykt i TRIPs-aftalens artikel 41, stk. 1 og 2.

38 Det påhviler altså de retlige myndigheder at tage hensyn til samtlige omstændigheder i den sag, der er anlagt ved dem, når de anmodes om at anvende deres nationale bestemmelser for at træffe foreløbige foranstaltninger, med henblik på at sikre en ligevægt mellem de konkurrerende rettigheder og forpligtelser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

39 Set fra den side, som indehaveren af intellektuelle ejendomsrettigheder står på, styrker den i TRIPs-aftalens artikel 50 fastsatte ordning den ret, som han skal garanteres i henhold til TRIPs-aftalens artikel 41, stk. 1, nemlig retten til at opnå hurtige foranstaltninger for at forhindre krænkelser af de nævnte rettigheder og foranstaltninger, der forebygger yderligere krænkelser.

40 TRIPs-aftalens artikel 8, stk. 2, anerkender imidlertid, at intellektuelle ejendomsrettigheder kan misbruges, og at indehaverne af disse rettigheder kan anvende fremgangsmåder, som begrænser samhandelen urimeligt eller påvirker den internationale teknologioverførsel i ugunstig retning. Dette kunne navnlig være tilfældet, hvis de foreløbige foranstaltninger blev iværksat, uden at rekvisitus blev hørt.

41 Med det formål at forhindre et sådant misbrug bestemmer TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 4, at når rekvisitus ikke er blevet hørt, har han ret til at begære en øjeblikkelig fornyet gennemgang af de iværksatte foreløbige foranstaltninger.

42 Endvidere indfører TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, en sikkerhedsforanstaltning for rekvisitus, der, uanset om han er blevet hørt eller ej, gælder mod misbrug af intellektuelle ejendomsrettigheder, idet bestemmelsen opstiller en simpel procedure til at fjerne de ubegrundede foreløbige foranstaltninger, når der ikke er blevet indledt en procedure om sagens realitet inden for den fastsatte frist.

43 Denne ordning er så meget desto vigtigere, når rekvisitus anfægter de af de retlige myndigheder iværksatte foreløbige foranstaltninger og vil tvinge rettighedshaveren til at indlede en procedure om sagens realitet, i løbet af hvilken rekvisitus vil være i stand til at gøre alle sine indsigelser gældende.

44 Det bemærkes i den forbindelse, at WTO-overenskomsten blev indgået på fransk, engelsk og spansk, og at kun disse tre versioner er gyldige (jf. WTO-overenskomstens afsluttende bestemmelse).

45 TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, bestemmer i sin franske version, at de foreløbige foranstaltninger »seront abrogées ou cesseront de produire leurs effects« (»skal [...] kendes ugyldige eller [...] ophøre med at have virkning«, hvis en procedure om sagens realitet ikke er indledt inden for den tildelte frist. Den spanske version bestemmer på tilsvarende måde, at de nævnte foranstaltninger »se revocarán o quedarán de otro modo sin efecto«. I den engelske version er ordet »shall« anvendt i stedet for »may«.

46 Det følger således både af ordlyden af de tre autentiske versioner af TRIPs-aftalen og af formålet med dens artikel 50, stk. 6, at den ved denne bestemmelse indførte ordning er baseret på en antagelse om, at indehaveren af intellektuelle ejendomsrettigheder, for hvem der er blevet iværksat foreløbige foranstaltninger, sædvanligvis vil iværksætte en procedure om sagens realitet for at opnå en endelig foranstaltning i forbindelse med den påståede krænkelse af de nævnte rettigheder, i løbet af hvilken procedure rekvisitus vil være i stand til at gøre alle sine indsigelser gældende.

47 Det er i lyset af de ovennævnte betragtninger, at de præjudicielle spørgsmål nu skal undersøges.

Relevansen ratione temporis af TRIPs-aftalen i forhold til hovedsagen (sjette spørgsmål)

48 Det sidste spørgsmål, der skal besvares først, rejser tvivl med hensyn til TRIPs-aftalens relevans for løsningen af den sag, den forelæggende ret behandler. TRIPs-aftalen blev anvendelig i Nederlandene efter afslutningen af retsforhandlingerne i den af R. Groeneveld for Rechtbank te Assen indledte sag, men inden denne ret i

første instans havde truffet afgørelse. Ifølge Det Forenede Kongeriges regering følger det af TRIPs-aftalens artikel 70, stk. 1, at det er udelukket at anvende aftalen, idet de faktiske omstændigheder i hovedsagen fandt sted forud for skæringsdagen.

49 En sådan argumentation kan imidlertid ikke tiltrædes. Selv om den hævdede tilsidesættelse af R. Groeneveld's rettigheder af Schieving-Nijstad m.fl. begyndte i marts 1995, dvs. inden skæringsdagen, betyder dette ikke nødvendigvis, at sådanne handlinger er blevet endeligt »foretaget«, som omhandlet i TRIPs-aftalens artikel 70, stk. 1, før denne dato. Såfremt det således antages, at de handlinger, der påtales over for Schieving-Nijstad m.fl., fortsatte indtil den dato, hvor retten iværksatte de foreløbige foranstaltninger, nemlig den 9. januar 1996, var retten forpligtet til så vidt muligt at anvende de nederlandske bestemmelser i lyset af ordlyden af og formålet med TRIPs-aftalens artikel 50.

50 Derfor skal det sjette spørgsmål besvares således, at i det tilfælde, hvor TRIPs-aftalen er blevet anvendelig i den pågældende medlemsstat på et tidspunkt, hvor retsforhandlingerne for underinstansen er afsluttet, men hvor retten endnu ikke har truffet afgørelse, finder TRIPs-aftalens artikel 50 anvendelse, for så vidt som krænkelsen af de intellektuelle ejendomsrettigheder fortsætter efter den dato, hvor bestemmelserne i TRIPs-aftalen blev anvendelige i forhold til Fællesskabet og medlemsstaterne.

Den direkte virkning af TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6 (første spørgsmål)

51 Den forelæggende ret ønsker med sit første spørgsmål oplyst om, og i hvilket omfang procedureforskrifterne i TRIPs-aftalens artikel 50 og navnlig bestemmelsens stk. 6 har direkte virkning.

52 Det således rejste spørgsmål er indholdsmæssigt identisk med det, det blev stillet i de sager, der gav anledning til Dior-dommen.

53 I den forbindelse fastslog Domstolen, at TRIPs-aftalens bestemmelser ikke har »direkte virkning« forstået på den måde, at de ikke efter deres karakter skaber rettigheder for borgerne, som disse i medfør af fællesskabsretten kan påberåbe sig direkte for de nationale domstole (jf. Dior-dommen, præmis 44 og 45).

54 Ligesom i de sager, der gav anledning til Dior-dommen, besvarer denne konstatering imidlertid ikke fuldstændigt de problemer, den forelæggende ret er stillet overfor. Det skal derfor præciseres, at det følger af de principper, der er nævnt i denne doms præmis 31-46, at når de retlige myndigheder anmodes om at anvende deres nationale regler med henblik på at træffe afgørelse om foreløbige foranstaltninger for at beskytte intellektuelle ejendomsrettigheder, der henhører under et område, hvorpå TRIPs-aftalen finder anvendelse, og hvor Fællesskabet allerede har lovgivet, er de forpligtede til så vidt muligt at gøre dette i lyset af ordlyden af og formålet med TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, og navnlig under hensyntagen til samtlige omstændigheder i den sag, der er anlagt ved de nævnte myndigheder, med henblik på at sikre en ligevægt mellem de konkurrerende rettigheder og forpligtelser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

55 Derfor skal det første spørgsmål besvares således, at procedureforskrifterne i TRIPs-aftalens artikel 50 og navnlig i bestemmelsens stk. 6 ikke efter deres karakter skaber rettigheder for borgerne, som disse kan påberåbe sig direkte for Fællesskabets retsinstanser og de nationale domstole. Når de retlige myndigheder anmodes om at anvende deres nationale regler med henblik på at træffe afgørelse om foreløbige foranstaltninger for at beskytte intellektuelle ejendomsrettigheder, der henhører under et område, hvorpå TRIPs-aftalen finder anvendelse, og hvor Fællesskabet allerede har lovgivet, er de forpligtede til så vidt muligt at gøre dette i lyset af ordlyden af og formålet med TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, og navnlig under hensyntagen til samtlige omstændigheder i den sag, der er anlagt ved de nævnte myndigheder, med henblik på at sikre en ligevægt mellem de konkurrerende rettigheder og forpligtelser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

Nødvendigheden af en begæring fra rekvisitus med henblik på gennemførelse af TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6 (andet spørgsmål)

56 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, skal fortolkes således, at en begæring fra rekvisitus er nødvendig for, at de anordnede foreløbige foranstaltninger bortfalder eller om disse foranstaltninger bortfalder uden videre med den begrundelse, at der ikke er blevet anlagt en hovedsag enten inden for den frist, der er fastsat herfor i forbindelse med de foreløbige foranstaltninger, eller, hvis en sådan frist ikke er blevet fastsat, inden for en frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, alt efter hvilken frist der er den længste.

57 Det skal først fastslås, at det ikke i sammenhæng med den nederlandske procedure, der finder anvendelse i sagen for Hoge Raad, er nødvendigt at undersøge spørgsmålet om, hvorvidt TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, er til hinder for, at en medlemsstat bestemmer, at de foreløbige foranstaltninger, der er anordnet af de retlige myndigheder, bortfalder automatisk, selv om rekvisitus ikke har indgivet en begæring herom, blot fordi der ikke er blevet indledt en procedure om sagens realitet inden for den fastsatte frist.

58 Ifølge forelæggelsesdommen er ordlyden af den nederlandske version af TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, forskellig fra ordlyden af den franske og den engelske version, for så vidt som det indskudte udtryk »på den tiltaltes [dvs. rekvisiti] begæring« findes indsat mellem ordene »skal [...] kendes ugyldige« og »ophøre med at have virkning« (»worden op grond van het eerste en het tweede lid genomen voorlopige maatregelen op verzoek van de verweerder herroepen of houden zij anderszins op gevolg te hebben«).

59 Schieving-Nijstad m.fl. har for Hoge Raad der Nederlanden gjort gældende, at det nævnte udtryk »på den tiltaltes begæring« kun kan henvise til ordene »skal

[...] kendes ugyldige«, hvilket betyder, at anvendelsen af sætningsleddet »på anden måde ophøre med at have virkning« ikke kan være afhængig af en begæring fra rekvisitus.

60 Det fremgår, som også generaladvokaten har bemærket i punkt 48 i forslaget til afgørelse, af de tre autentiske versioner af TRIPs-aftalen, hvori formuleringen af dennes artikel 50, stk. 6, er identisk, at udtrykket »på den tiltaltes begæring« følger efter eller går forud for sætningsleddet »skal [...] kendes ugyldige eller på anden måde ophøre med at have virkning«. En sådan formulering viser, at rekvisiti begæring, der er nødvendig af hensyn til retssikkerheden, såvel kræves for, at de foreløbige foranstaltninger kan kendes ugyldige, som for, at de på anden måde ophører med at have virkning.

61 Derfor skal det andet spørgsmål besvares med, at TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, skal fortolkes således, at en begæring fra rekvisitus er nødvendig for, at de anordnede foreløbige foranstaltninger bortfalder med den begrundelse, at der ikke er blevet anlagt en hovedsag enten inden for den frist, der er fastsat herfor i forbindelse med de foreløbige foranstaltninger, eller, hvis en sådan frist ikke er blevet fastsat, inden for en frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, alt efter hvilken frist der er den længste.

Begyndelsestidspunktet for den i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, fastsatte frist (tredje spørgsmål)

62 Med sit tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, hvornår den frist, inden for hvilken hovedsagen skal anlægges, begynder at løbe, når den ikke er fastsat i forbindelse med de foreløbige foranstaltninger, der er anordnet af den ret, der har behandlet begæringen herom.

63 Den forelæggende ret har foreslået tre forskellige tidspunkter, der kan udgøre begyndelsestidspunktet for den frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, der

er fastsat i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, nemlig for det første den dag eller dagen efter den dag, hvor retten har truffet den foreløbige foranstaltning, for det andet den dag eller dagen efter den dag, hvor afgørelsen om den foreløbige foranstaltning er forkyndt for rekvisitus, eller for det tredje den dag eller dagen efter den dag, hvor afgørelsen om den foreløbige foranstaltning er blevet endelig.

64 Det tidspunkt, hvor hovedsagen skal være anlagt, er, medmindre der er tale om TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 4, vigtigt, da rekvisiti begæring om, at de anordnede foreløbige foranstaltninger kendes ugyldige, i overensstemmelse med samme artikels stk. 6, ikke kan indgives, inden den frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, der er fastsat i sidstnævnte bestemmelse, er udløbet. En udskydelse af begyndelsestidspunktet for denne frist forlænger således den tid, hvor de vedtagne foreløbige foranstaltninger finder anvendelse. TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, præciserer til trods herfor ikke det tidspunkt, hvor en sådan frist begynder at løbe.

65 Det følger af de principper, der er henvist til i denne doms præmis 31-34, at det, eftersom der ikke i TRIPs-aftalen findes nogen indikation med hensyn hertil, henhører under hver kontraherende parts kompetence at fastlægge det tidspunkt, hvor den i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, fastsatte frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage begynder at løbe, for så vidt som den således fastsatte frist er »rimelig« henset til omstændighederne i hver konkret sag og under hensyntagen til den nødvendige ligevægt mellem de konkurrerende interesser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

66 Derfor skal det tredje spørgsmål besvares således, at det, eftersom der ikke findes nogen bestemmelser i TRIPs-aftalen vedrørende det tidspunkt, hvor den i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, nævnte frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage begynder at løbe, henhører under hver kontraherende parts kompetence at fastlægge begyndelsestidspunktet for den nævnte frist, forudsat at denne er »rimelig« henset til omstændighederne i den pågældende sag og under hensyntagen til den nødvendige ligevægt mellem de konkurrerende interesser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

De retlige myndigheders skønsbeføjelser (fjerde og femte spørgsmål)

67 Den forelæggende ret ønsker med sit fjerde og femte spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, udelukker, at de retlige myndigheder, der behandler sager i første instans eller i appelsager, er kompetente til enten at fastsætte en rimelig frist ex officio eller på en af parternes begæring, når de i givet fald anordner eller stadfæster vedtagelsen af foreløbige foranstaltninger.

68 Det bemærkes, at TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, udtrykkeligt bestemmer, at en rimelig frist »skal fastlægges af den retlige myndighed, som beordrer foranstaltningerne iværksat, dersom et medlems lovgivning gør dette muligt«. Det følger i den forbindelse af denne doms præmis 31-34, at det i mangel af enhver fællesskabsbestemmelse på området og i overensstemmelse med bestemmelserne i TRIPs-aftalens artikel 1, stk. 1, henhører under hver medlemsstats kompetence at fastlægge grænserne for de retlige myndigheders beføjelser for så vidt angår de foreløbige foranstaltninger, der beordres iværksat af disse myndigheder.

69 Med hensyn til det fjerde spørgsmål bemærkes det, at der ikke er noget i formuleringen af TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, der angiver, at der kræves en begæring fra rekvisitus for at fastsætte fristen, inden for hvilken hovedsagen skal være anlagt. Tværtimod udelukker ingen bestemmelse i denne artikel, at den interne retsorden i en medlemsstat i givet fald bestemmer, at dens retlige myndigheder er kompetente til ex officio at fastsætte den nævnte frist samtidigt med, at de beordrer de foreløbige foranstaltninger iværksat, uden at en begæring fra rekvisitus er nødvendig i den sammenhæng.

70 Derfor skal det fjerde spørgsmål besvares således, at det i mangel af enhver fællesskabsbestemmelse på området og i overensstemmelse med bestemmelserne i TRIPs-aftalens artikel 1, stk. 1, henhører under hver medlemsstats kompetence at

fastlægge grænserne for de retlige myndigheders beføjelser for så vidt angår de foreløbige foranstaltninger, der beordres iværksat af disse myndigheder. TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, hverken foreskriver eller udelukker, at den interne retsorden i en medlemsstat i givet fald bestemmer, at dens retlige myndigheder er kompetente til ex officio at fastsætte den frist, inden for hvilken hovedsagen skal være anlagt, samtidigt med, at de beordrer de foreløbige foranstaltninger iværksat, uden at en begæring fra rekvisitus er nødvendig i den sammenhæng.

71 Med hensyn til det femte spørgsmål bemærkes det, i modsætning til hvad R. Groeneveld har gjort gældende, at sætningsleddet »den retlige myndighed, som beordrer foranstaltningerne iværksat«, i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, ikke er til hinder for, at beføjelsen til at fastsætte den frist, inden for hvilken hovedsagen skal være anlagt, overgives såvel til appelinstanserne som til underretterne. Eftersom den nævnte bestemmelse ikke indeholder nogen præcisering på dette punkt, henhører det under hver medlemsstats kompetence at bestemme rækkevidden af de beføjelser, der skal tillægges appelinstanserne i den forbindelse.

72 Følgelig tillægger TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, medlemsstaterne retten til inden for rammerne af deres interne retsordener at give de retlige myndigheder de beføjelser til at fastsætte den frist, inden for hvilken hovedsagen skal være anlagt, der forekommer staterne at være rimelige.

73 Derfor skal det femte spørgsmål besvares således, at TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, hverken foreskriver eller udelukker, at medlemsstaterne i givet fald tillægger de retlige myndigheder beføjelsen til at fastsætte den frist, inden for hvilken en hovedsag skal være anlagt. Eftersom den nævnte bestemmelse ikke indeholder nogen præcisering på dette punkt, henhører det under hver medlemsstats kompetence at bestemme rækkevidden af de beføjelser, der skal tillægges appelinstanserne i denne forbindelse.

Sagens omkostninger

74 De udgifter, der er afholdt af den franske, den portugisiske og Det Forenede Kongeriges regering samt af Rådet og Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Hoge Raad der Nederlanden ved dom af 5. marts 1999, for ret:

1) **I det tilfælde, hvor aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder (TRIPs-aftalen), som indeholdt i bilag 1 C til overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, der er godkendt på Fællesskabets vegne, for så vidt angår de områder, der hører under dets kompetence, ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22. december 1994, er blevet anvendelig i den pågældende medlemsstat på et tidspunkt, hvor retsforhandlingerne i underinstansen er afsluttet, men hvor retten endnu ikke har truffet afgørelse, finder TRIPs-aftalens artikel 50 anvendelse, for så vidt som krænkelsen af de intellektuelle ejendomsrettigheder fortsætter efter den dato, hvor bestemmelserne i TRIPs-aftalen blev anvendelige i forhold til Fællesskabet og medlemsstaterne.**

2) Procedureforskrifterne i TRIPs-aftalens artikel 50 og navnlig i bestemmelsens stk. 6 skaber ikke efter deres karakter rettigheder for borgerne, som disse kan påberåbe sig direkte for Fællesskabets retsinstanser og de nationale domstole. Når de retlige myndigheder anmodes om at anvende deres nationale regler med henblik på at træffe afgørelse om foreløbige foranstaltninger for at beskytte intellektuelle ejendomsrettigheder, der henhører under et område, hvorpå TRIPs-aftalen finder anvendelse, og hvor Fællesskabet allerede har lovgivet, er de forpligtede til så vidt muligt at gøre dette i lyset af ordlyden af og formålet med TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, og navnlig under hensyntagen til samtlige omstændigheder i den sag, der er anlagt ved de nævnte myndigheder, med henblik på at sikre en ligevægt mellem de konkurrerende rettigheder og forpligtelser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

3) TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, skal fortolkes således, at en begæring fra rekvisitus er nødvendig for, at de anordnede foreløbige foranstaltninger bortfalder med den begrundelse, at der ikke er blevet anlagt en hovedsag enten inden for den frist, der er fastsat herfor i forbindelse med de foreløbige foranstaltninger, eller, hvis en sådan frist ikke er blevet fastsat, inden for en frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage, alt efter hvilken frist der er den længste.

4) Eftersom der ikke findes nogen bestemmelser i TRIPs-aftalen vedrørende det tidspunkt, hvor den i TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, nævnte frist på 20 arbejdsdage eller 31 kalenderdage begynder at løbe, henhører det under hver kontraherende parts kompetence at fastlægge begyndelsestidspunktet for den nævnte frist, forudsat at denne er »rimelig« henset til omstændighederne i den pågældende sag og under hensyntagen til den nødvendige ligevægt mellem de konkurrerende interesser for indehaveren af de intellektuelle ejendomsrettigheder og for rekvisitus.

5) I mangel af enhver fællesskabsbestemmelse på området og i overensstemmelse med bestemmelserne i TRIPs-aftalens artikel 1, stk. 1, henhører det under hver medlemsstats kompetence at fastlægge grænserne for de retlige myndigheders beføjelser for så vidt angår de foreløbige foranstaltninger, der beordres iværksat af disse myndigheder. TRIPs-aftalens 50, stk. 6, hverken

foreskriver eller udelukker, at den interne retsorden i en medlemsstat i givet fald bestemmer, at dens retlige myndigheder er kompetente til ex officio at fastsætte den frist, inden for hvilken hovedsagen skal være anlagt samtidigt med, at de beordrer de foreløbige foranstaltninger iværksat, uden at en begæring fra rekvisitus er nødvendig i den sammenhæng.

6) **TRIPs-aftalens artikel 50, stk. 6, hverken foreskriver eller udelukker, at medlemsstaterne i givet fald tillægger de retlige myndigheder beføjelsen til at fastsætte den frist, inden for hvilken en hovedsag skal være anlagt. Eftersom den nævnte bestemmelse ikke indeholder nogen præcisering på dette punkt, henhører det under hver medlemsstats kompetence at bestemme rækkevidden af de beføjelser, der skal tillægges appelinstanserne i denne forbindelse.**

Rodríguez Iglesias	Gulmann	La Pergola
Wathelet	Skouris	Edward
Puissochet	Jann	Sevón
Schintgen	Macken	Colneric
von Bahr	Cunha Rodrigues	Timmermans

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. september 2001.

R. Grass — Justitssekretær

G.C. Rodríguez Iglesias — Præsident